UNGA ROMER BERÄTTAR

RROMANJE TERNJIMATA MOTSON

TERNE ROMA VAČERENA

E TERNE ROMA MOTHON

TERNE ROMA RAKIREN

ROMANE TERNJIMATA PHENEN

TERNE ROMA PHENEN PENGE HISTORII

NUORET ROMANIT KERTOVAT

»Drömscenariot är att folk vågar säga att de är romer«

Det finns en stolthet i att vara rom. Ibland syns den tydligt, ibland inte. Sverige har inte alltid gjort det så lätt för romer att bo här, att uttrycka sin identitet, utveckla språk och tillhörighet. Kunskapen är fortfarande låg, fast de första romska grupperna kom hit för mer än 500 år sedan. Möjligtvis har man fått med sig lite genom skolan: en halvtimme här, en bisats där.

Många unga romer upplever att de måste börja från början varje gång de ska berätta om vem de är och var de kommer ifrån. Men, måste vi börja från början? Behöver vi verkligen gå omvägar via Z-ordet, förlegade uppfattningar och trötta stereotyper? Vems bild av romer måste vi utgå från för att bli lyssnade på?

Det är nu 25 år sedan Sverige erkände romer som en av våra nationella minoriteter. Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis och Aila är alla födda efter det. Hur är det att leva som ung rom idag?

Visst finns det trådar som löper genom berättelserna, om tystnad och stolthet, närheten till släkt och familj, relation till språk och vilja till förändring. Som Anja säger: ”Drömscenariot är att folk vågar säga att de är romer”. Ändå vill vi framför allt betona alla nyanser och skillnader. Olika romska grupper har olika kultur, språk och bakgrund. Olika individer har olika erfarenheter. Som minoritet kan man ibland förväntas representera fler än sig själv. Det är svårt.

Här presenterar vi svaret på frågan om hur det är att leva som ung rom idag i nio dimensioner. Det finns såklart många, många fler. ”Jag vet att det kommer hända nåt stort när romer börjar bli hörda. Jag har alltid sagt det, bara vänta tills vi gör parader och dokumentärer” säger Madonna. Nu väntar vi inte längre. *Opre roma! Go roma!*

Utställningen är framtagen av Polyfon för Västerås stad 2024–2025 med stöd av Länsstyrelsen Stockholm

Medverkande Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis och Aila

Fotografi Maja Kristin Nylander

Intervjuer, text & grafisk form Jenny Skånberg

Sakkunnig Ingrid Schiöler

»Naj fedidir javja bi te das rada jame te phanas e roma sam«

Si jek puchkeriphen te javes rom. Na jekfar dichlo dava zurales, aj na jekfar nanji dichlo. Shwedo na zawsze kerdzja dova letko romenge, te dzidzjon adaj, albo te sikaven ke jone si roma, te sikaven peskri chib albo te sikaven peskro romanjiphen i te viphiraven peskri chib i peskro phanglipen. Na dzjinen but pal roma i saro jek roma javne adaj jush 500 bersh doluneske. Moze i kuti sikline dre skhola, moze pash sthunda adoj, moze adoj kuti informatsia javja.

But roma halon ke mushinen zawsze od początku te len te rakiren karik jone javen, kon jone si. Ale muchinas zawsze od początku te zatchinas? Mushinas jame zawsze te las dromora kaj djau tena cheba phenas me jamende Z waf, phurane mysli sir jone halon jamen albo sir jone myslinen ke jame sam? Koneskro zdjecio dava si pe roma, mushinas jame te vidzjas do punktostir ot te shunen pe jamedir?

Kana si 25 bersch doeskre de Swhetsia romen phende ke jame sam jek nationallno minuriteta. Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis i Aila sare si wouchkirde pau dava. Sir si te dzjidzjos da dives sir terno romni albo rom?

Si jek thav kaj phandel sare rakiribera pau chica sam, e puchkerde sam, kamas te javas pashe jamare famelientsa, vazno si amenge jamari romani chip, i kamas te javel parrujiphen. Sir Anja phenel: “Naj fedidir javja bi te das rada jame te phanas e roma sam”.

Ale naj butidir kamas te sikavas, te phenas e jame sam ruzna. Si ruznitsa mashkir jamen. Ruzna manucha si len ruzna historiji dre peskre dzipena. Sir minoritet na jekfar mishlinen ke jame mushinas te rakiras pau sarunendir na tilko pau pestir i dava strachno pharo si.

Adaj kamas te prezentinas do puchiphen sir si te didzjos sir terno rom da dives dre inja ruzni dimensiji. Si but, but butidir. “Djinav ke but kerelape kedy roma zatchinena te javen shundle. Me zawsze phendjzom zjakiren tylko ke ko dives kedy kerasa paradi i dokumenteri” phenel Madonna. Akanak na zjakiras butidir. *Opre roma! Go roma!*

Dava exibitatsia kerdjza o Polyfon Västerosoke foroske 2024-2025 i pomogindzja o Länstyrelsen Stockholm

Kon lia udjzalo Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis i Aila

Fotografia Maja Kristin Nylander

Puchipen, texto & grafitchno forma Jenny Skånberg

Experto Ingrid Schiöler

Västmanlands Tolkservice Romungri

»O suno si e manuša te na daran te phenen kaj von si roma«

Si jekh ponos te ovel pe rom. Ponekad gova dičhol pe putardo, ponekad na. I Švedska ni kerda uvek te ovel loče e romendže te bešen kate, te sikaven puro identiteto, te džan angle e čhibasa thaj sa golesa so si lengo. O džanipe si vadži cikno, mada e prvo romane grupe avile kate anglal majbut katar 500 berša. Šaj lija pe jekh cera džanipe katar e škola: upaš časo kate, jekh rečenica averte.

Pherdo terne roma mislin kaj von mora te počmin katar početak kana von vačaren ko si von thaj katar aven. Ama mora amen te počmisara katar o početak? Trubul amen čače te dža trujal o lafi-Z purane misle thaj umorna stereotipora? Katar kaski slika amen mora te počmisara kaj te šaj te ova ašunde?

Akana nakhla 25 berš sar i Švedska priznajisarda e romen sar jekh katar amare nacionalna minoritetora. Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis thaj Aila si bijande palo gova. Sar si akana te dživdisarel pe sar terno rom adžive?

Normalno si varisave buča kaj den andre ande jekh javeresko mothoipe, bašo navačaripe, bašo ponos, e familijako pašipe, e čhibaki relacija thaj i želja baši promena. Sar so phenel i Anja: "O suno si e manuša te na daran te phenen kaj von si roma".

Ama pale amen kama te da vazda upre sa e niansora thaj e razlike. Razna romane grupe si len razna kulture, čhib thaj pozadine. Razna individe si len razno iskustvo. Sar minoriteti šaj ponekad očekuil pe manuš te prezentiril majbut manušen na samo korkori pes. Gova si pharo.

Kate amen prezentisara o odgovor bašo pučipe sar si te dživdisarel pe adžive sar terno rom ando inja dimenzie. Normalno si but , but avera. "Me džanav kaj si te ovel nešto baro kana ka len te ašunen e romen. Me gova uvek phendem, ašudžar samo dži kaj te kera parade thaj dokumentarora" phenol i Madonna. Akana ni ašudžara majubt. *Upre romalen! Angle romalen!*

E izloža si kerdi katar o Polyfon för Västerås stad 2024–2025 pomočesa katar o Länsstyrelsen Stockholm

Učesnikora Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis thaj Aila

Fotografija Maja Kristin Nylander

Intervjuora, teksto & grafikani forma Jenny Skånberg

Eksperto Ingrid Schiöler

Västmanlands Tolkservice Gurbeti

»O maj shukar patreto si te na daran e manush te phenen penge rom«

Si jek pucharipe ande kodo te aves rom. Univar ditchol kado zurales, univar na. Ando Shwedo nas mindik lokho le romenge te trajin, te sikaven pengi identitatsia, te bararen pengi sihb aj te acharenpe acceptovani aj vazde kathar e manush kaj krujal lende sas. O djzanglipe maj dur tsinoj, ale e anglune romane grupi aba resle kathe de maj but sar 500 bersh kodoleske. Kam shitilan extsera ande skhola: jek dopash chaso kam shitjarde, vaj shundan variso varikaj.

But rom atcharen ke musaj sa kathar o agor te phenen pa peste, koni von aj kahtar avile kana varikon pushel. Ale, musaj te kizdisaras kathar o agor? Musaj amenge te krujisaras e vorba Z, phurane pachamata aj avri thode stereotipura? Ande che patreto site sikadzjuvas te shaj shundzjuvas?

Akanak natchile 25 bersh de sar o Shwedo priznalisardas le romen sar jek anda amare nationallni minuriterura. O Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis aj o Aila arakadzjile pala kadi vrama. Sari te trajis sar jek terno romano manush adzjes?

Arakes thava pherdal kodo so phenen, pa chiho, pa putcharipe, pa phanglipe le niposa, e relatsia la shibasa aj o gindo po parudzjipe. Sar so phenel e Anja: "O maj shukar patreto si te na daran e manush te phenen penge rom".

Sajek kamas te sikavas intregi niansura aj ruznitsi. But romane grupi si le kaver kulturi, shiba aj historiji. Ruzni individura nakhle ruzni trajura. Kana san jek minuriteto san univar zukardo te reprezentulis maj buten sar ferik tut. Kado si phares.

Kathe prezentulisaras o atveto po pushipe sari te aves jek terno romano manush adzjes ande inja dimensiji. No djzanas ke si zurales maj but. "Me dzjanav ke kerdzjolape variso baro kana lena te shunen e romen. Me midik kado phenos, dikhena ferik kana lasa ame te keras paradura aj dokumenterura" phenel e Madonna. Akanak aba chi beshas aj zjukaras. Ushten romale! Go roma!

Kadi exibitatsia vazdas o Polyfon e Västerososke foroske 2024-2025 zjutimasa kathar o Länstyrelsen Stockholm

Kon las udzjdalo O Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis aj o Aila

Fotografia Maja Kristin Nylander

Pushimata, texto & grafitchno forma Jenny Skånberg

Experto Ingrid Schiöler

Västmanlands Tolkservice Lovara

»O maj shukar patreto si te na daran le manush te motson penge rrom«

Si jek barimos ande kodo te aves rrom. Univar ditchol kado zurales, univar na. Ando Shwedo nas kanakodi vushoro le rromenge, te sikaven pengi identitatsia, te bararen pengi shib aj te atcharenpe acceptovani aj vazde kathar le manush krugom lende. O dzanglimos maj dur si tsinorro, numa le anglunje rromanje grupi resle kathe de maj but sar 500 bersh kodoleske. Kam shitilan tsirrutsa ande skhola: jek dopash chaso kam shitjarde, vaj shundan variso varikaj.

But rrom atcharen ke musaj lenge sa kathar o agor te motson pe peste, kon si von aj kathar avile kana varikon pushel. Ale, musaj amenge le lasame kathar o agor? Musaj amenge te krujisaras e vorba Z, puranje pachamata aj avri halade stereotipura? Ande che patreto site sikadzjuvas te shaj shundzjovas?

Akana gele 25 bersh de sar o Shwedo priznalisardas le rromen sar jek anda amare nationallni minuritetura. O Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis aj o Aila arakadzjile pala kadja vramja. Sar si te aves jek terno rromano manush adzjes?

Arakes thava mashkaral kodo so motson, pa chiho, pa barimos, pa phanglimos ando njamo, e relatsia la shibasa aj o gindo pa parrujimos. Sar so motsol e Anja: "O maj shukar patreto si te na daran le manush te motson penge rrom".

Numa sajek kamas te sikavas intregi niansura aj ruznitsi. But rromanje grupi si le kaver kulturi, sq$hiba aj historiji. Ruzni individura nakhle ruzni trajura. Kana san jek minuriteto san univar azjukerdo te reprezentulis maj buten sar ferik tut. Kado si phares.

Kathe prezntulisaras o atveto pa pushimos sar si te aves jek terno rromano manush adzjes ande inja dimensiji. No dzjanas ke si zurales maj but."Me dzjanav ke avela variso baro kana lena pe te ashunen le rromen. Me kanakodi kado phendem, dikhena numa kana lasa ame te kers paradura aj dokumenterura" phenel e Madonna. Akana jush chi maj beshas aj azjukeras. *Ushten rromale! Go roma!*

Kadja exibitatisa vazdas o Polyfon e Västerososke foroske 2024-2025 azjutmosa kathar o Länstyrelsen Stockholm

Kon las udzjdalo Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis aj o Aila

Fotografia Maja Kristin Nylander

Pushimata, texto & frafitchno forma Jenny Skånberg

Experto Ingrid Schiöler

Västmanlands Tolkservice Kelderash

»Scenario kotar suno bi ovela o Roma te vačeren soj tane Roma«

Isi jekh baripe ko odova te ove Rom. Dijekh puti dičhola, dijekh puti na dičhola. I Švedska na čerđa e Romenđe te ovel lokho, te mothoven po identiteti hem te barjačeren pi čhib. O đandipe tano pana tikno hem ako o prva Romane grupe ki Švedska alje angljeder 500 berš. Šaj hari hine informacia ki škola: ekvaš o sati akate, duj-trin lafija okote.

But terne Roma osetinena so svako puti mora te počinen kotar start te vačeren koj tane hem kotar avena. Ama, mora li te počina kotar start? Mora li te vačera kotar o Z-lafi (zigenare), purane teorije hem dosadna stereotipija? Kotar savi slika kotar o Roma valjani te startirina pa te počinen te šunen hem te haljoven amen?

Akana tano 25 berš sar i Švedska priznaiđa e Romen sar nacionalno minoriteti. Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis hem Aila tane bijande palo odova. Sar tano avdije te ove terno Rom?

Normalno isi diso pana so vačeripe prekalo paramiza, o baripe amaro savo tano, familiarno đivdipe, relacia premalji i čhib hem i volja te promini pe diso ko pošukar. Sar i Anja so phenela: "Scenario kotar suno bi ovela o Roma te vačeren soj tane Roma".

Ama, mangaja isto te vačera kobor tane važna o nianse hem o diferencije. Sa o Romane grupe nane oljen isto kultura, čhib hem historia. O individe isi oljen diferentno iskustvo. Sar minoriteti dijekh puti ovela situacia te reprezentirine poviše manušen nego samo tut. Odova tano pharo.

Akate prezentirinaja o odgovorija ko pučibe sar tano te ove terno Rom avdije ko enja dimenzije. Normalno isi pana but, but avera. "Đanava so ka desini pe diso but baro o Roma ked ka vazden po glaso. Me stalno odova vačerđum, đačer samo ked ka čera parade hem dokumentarna filmija" phenela i Madonna. Na đačeraja više. *Opre roma! Go roma!*

I egzibicia čerela o Polyfon ki Västerås 2024–2025 ki podrška kotar o Länsstyrelsen Stockholm

Pomožinđe Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis hem Aila

Fotografia Maja Kristin Nylander

Intervju, tekst hem grafičko forma Jenny Skånberg

Eksperti Ingrid Schiöler

Västmanlands Tolkservice Arli

»O maj mishto kodi avelas, e Roma te na daran te phenen ke Roma si le«

Si barvalipe, kana varikon Romano/i si. Si kana shaj dikhas pe varikaste ke Romano/i si, thaj si kana na dichol. O Shvedo butivar na zhutinelas le Romen kathe te zhuven, te sikaven pengi identiteta, te buxjaren pengi chib thaj afiliacia.O dzhanipe vi akana cikno si, ama le anglune Romane grupura 500 bershenca maj anglal resle kathe. Shaj ke zhanes variso kathar e shkola: pash chasi kathe, pash motomicha kothe.

But terne Roma hatjaren ke butivar kathar o zero trubun te phenen kon si le thaj kathar avile. Chaches kathar o zero trubul te phenas? Chaches si te phiras jekh bango drom kaj si e Z-vorba/lav, purane percepcii thaj khine stereotipi? Kana mangas te shunen amen, kaski piktura pal e Roma si te alosaras?

25 bersha maj anglal o Shvedo akceptisardas le Romen sar jekh mashkar amare nacionalne minoriteti. Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis thaj Aila pala kadi rakhadile. Sar zhuvel jekh terno Rom/ni adyes?

But teme si pala historii, shushipe thaj barvalipe, phandipe ke familia, konekcia ke chib thaj pala e zor ke paruvipe. Sar e Anja phenel: ”O maj mishto kodi avelas, e Roma te na daran te phenen ke Roma si le.”

Amen mangas te vakeras but pal sa le diferencii. Diferentne Romane grupuren diferentne kulturi, chiba thaj trujalipe si. Diferentne manushen diferentne eksperiencii si. Sar jekh manush andar jekh minoriteta, butivar na numa/feri pal tute keres reprezentacia. Kado but pharo si.

Akana amen prezentacia keras pal o pushipe ke sosko si o trajo jekh terne Romeske/Romnjake adyes ande inja dimenzii. Ama dzhanas, ke maj but si sar inja. ”Dzhanav ke variso baro pecisajla kana shunena le Romen. Butivar phenos, ke azhukaren zhi parade thaj dokumentarne filmura kerasa” phenel e Madonna. Na azhukaras maj but! *Opre Roma! Zhan Roma!*

E eksibicia si kerdo khatar o Polyfon pala Västerås 2024–2025 zhutipesa khatar o Länsstyrelsen Stockholm

Participacia
Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis thaj Aila

Pikturi
Maja Kristin Nylander

Interjuvi, teksto & garfika
Jenny Skånberg

Eksperto
Ingrid Schiöler

Västmanlands Tolkservice
Kale

»Unelmaskenaario on, että ihmiset uskaltavat sanoa olevansa romaneja«

Romanina olemisessa on ylpeyttä. Joskus se on selvästi näkyvissä, joskus ei. Ruotsi ei ole aina tehnyt romaneille niin helpoksi asua täällä, ilmaista identiteettiään, kehittää kieltä ja yhteenkuuluvuutta. Tieto on edelleen vähäistä, vaikka ensimmäiset romaniryhmät tulivat tänne yli 500 vuotta sitten. Ehkä tietoa on saatu vähän koulusta: puoli tuntia sieltä, sivulause täältä.

Monet romaninuoret kokevat, että heidän on aloitettava alusta joka kerta, kun heidän on kerrottava siitä, keitä he ovat ja mistä he tulevat. Mutta pitääkö meidän aloittaa alusta? Pitääkö meidän todella mennä kiertoteitä Z-sanan kautta, vanhentuneiden käsitysten ja väsähtäneiden stereotypioiden kautta? Kenen romanikuvasta meidän on lähdettävä, jotta meitä kuunnellaan?

Nyt on kulunut 25 vuotta siitä, kun Ruotsi tunnusti romanit yhdeksi kansallisista vähemmistöistämme. Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis ja Aila ovat kaikki syntyneet sen jälkeen. Millaista on elää nuorena romanina nykyään?

Tarinoiden läpi kulkee tietysti ajatuksia hiljaisuudesta ja ylpeydestä, läheisyydestä sukuun ja perheeseen, suhteesta kieleen ja halusta muutokseen. Kuten Anja sanoo: ”Unelmaskenaario on, että ihmiset uskaltavat sanoa olevansa romaneja”.

Silti haluamme ennen kaikkea korostaa kaikkia vivahteita ja eroja. Eri romaniryhmillä on erilaisia kulttuureja, kieliä ja taustoja. Eri yksilöillä on erilaisia kokemuksia. Vähemmistön jäsenen voidaan joskus odottaa edustavan useampia kuin itseään. Se on vaikeaa.

Tässä esitämme vastauksen kysymykseen siitä, millaista on elää nuorena romanina tänään yhdeksässä ulottuvuudessa. Niitä on tietysti paljon enemmänkin. ”Tiedän, että jotain suurta tapahtuu, kun romaneja aletaan kuulla. Olen aina sanonut sen, odota vain, kunnes teemme paraateja ja dokumentteja”, Madonna sanoo. Nyt emme odota enää. *Opre roma! Go roma!*

Näyttelyn on tuottanut Polyfon Västeråsin kaupungille 2024–2025 Tukholman lääninhallituksen tuella.

Avustajat Bedrija, Selma, Monaco, Anja, Elmedina, Madonna, Tarinja, Dennis ja Aila

Kuvat Maja Kristin Nylander

Haastattelut, teksti & graafinen suunnittelu Jenny Skånberg

Asiantuntija Ingrid Schiöler

Västmanlands Tolkservice
Suomalainen

Bedrija

DET ÄR SVÅRT ATT STÄLLA SIG PÅ EN SCEN OCH BARA ”NU SKA JAG BERÄTTA FÖR ER OM ROMSK KULTUR”.

Pharo te ave ki scena hem te počine te phene ”akana ka vačerav tumenđe kotar i Romani kultura” ama me čerava odova kobor šaj.

Phares i te shostu pe stena aj ferik “no akanak site phenav tumenge pa romani kultura” ale starali man te phenav tumenge sode ferik biri.

Phares si tylko te thrdzjos pe stena aj te zatines te phenes, no akanak site phenav tumenge pau romani kulura, ale sprubinav te rakirav pau dova sir naj butidir.

Pharo si te terdol pe ande jekh scena thaj ”akana me si te mothav tumendže baši romani kultura” ama me zumavav te vačarav golestar so majbut so šaj.

Pharo si te ashes pe etapa thaj te phenes, ’Akana pal e Romani kultura vakero’, ama zumavav e maj but the phenav.

Phares si te thostu pe stena aj ferik “no akanak site phenav tumenge pa rromani kultura” ale zumavav te phenav tumenge sode biriv.

On vaikeaa seistä lavalla ja sanoa vain, että ”nyt aion kertoa teille romanikulttuurista”, mutta yritän puhua siitä niin paljon kuin mahdollista.

Jag heter Bedrija men kallar mig också Alex. Det började när jag gick i åttan. Det är inte som att jag skäms över mitt namn utan jag kände att det inte riktigt passade mig som person. Det har med identitet att göra. Jag har inget emot att bli kallad för Bedrija heller, det är bara det att jag gillar Alex.

Jag lever bara som den jag är. Jag gör jättemånga saker – jag håller på med teater, pluggar, skriver och läser. Jag försöker göra mitt bästa i skolan och vara snäll mot alla. Förra året fick jag skolans Nobelpris i fred. Jag försöker skriva egna böcker, egna historier. Jag har en massa idéer men jag kan inte få ner allt på papper för det är för mycket. När jag läser är det mest young adult fantasy-böcker.

Jag tänker att först kommer min personlighet och sen är jag rom hundra procent. Jag skulle säga att jag är en stolt rom. Det är min kultur lika mycket som att jag skulle säga att jag är svensk. Men jag är inte en typisk rom på så sätt att jag är väldigt rörlig i min identitet och inte heller en traditionell person. Jag är öppet bisexuell till exempel. Sen är jag nog mer muslim än vad jag är rom. Mycket kommer från islam, vi firar ju ramadan mer än vad vi firar romska nationaldagen.

Jag är inte jättebra på mitt egna språk. Om någon pratar med mig är det som att jag förstår men själv inte får ut orden. Jag har pratat svenska varje dag med allt och alla sen jag var liten. Jag frågade om modersmål i skolan men jag fick inte det för de hade inte mitt specifika språk. Hade man haft det hade det ju varit enklare. Min mamma pratar romani varje dag på Facetime med sin familj. De bor i Serbien, Tyskland och Amsterdam. Hon är bugurji och min pappa är arli. Jag har en väldigt nära relation med min familj. Jag tror det är så för de flesta romer, man är väldigt tajta liksom. Vi flyttade till Bålsta för att mina föräldrar kände att det var för litet där vi bodde i Kungsängen. De letade ett tag och hittade ett hus som de tyckte var fint. Ett år senare flyttade min farmor och farfar efter.

Jag går sista året på gymnasiet här i Västerås. Jag har mina kompisar och min kille här. Jag har väldigt många relationer. Det är viktigt att skaffa närkontakt generellt med människor för man kan ju inte leva ensam. Förutom min familj har jag en teatergrupp som är viktig för mig också. Vi gör väldigt många saker tillsammans.

Nu när jag ska ta studenten i juni har min familj redan planerat att bjuda in hela släkten från överallt. Det finns en förväntan om att man ska ha kontakt oavsett hur bra kontakt man har, så det blir ju alltid stora fester. En romsk fest är väldigt typisk. Vi har en stor lokal där de som firas med familj sitter längst fram. Runt omkring har man en massa stolar för gäster och sen är mitten tom för där ska man upp och dansa. Dansen ser väldigt olika ut också. Det finns någon kultur där man dansar pardans två och två men i min kultur kör man en stor cirkel och springer runt. Ibland är det högtalare med kanske Azis, men jag tror min familj vill att vi ska fixa livemusik på min student. Det brukar alltid vara mycket balkanmusik, samma vibe. Och så är det mat, mat, mat, mat, godsaker och sånt.

Nu går jag samhäll-beteende på Jensen, det är med psykologiinriktning. Jag gillar att veta hur människan tänker och varför man tänker som man gör. Imorgon ska jag och en kompis göra en föreställning för en annan kompis. Det är en musikal som handlar om grekisk mytologi. Jag skriver mitt gymnasiearbete nu om det, grekisk mytologi är den bästa mytologin som finns! Det är så intressant med alla olika gudar och deras relationer till människor. De är liksom inte gestaltade som perfekta personer. Jag gillar särskilt myten om Psyche och Eros. Det är så himla roligt att läsa om sånt. Psyche är ju också grundaren till psykologi.

Efter gymnasiet vill jag plugga utomlands ett år och ihop med en kompis har jag sökt Discover EU-tågluffarkortet. Hoppas att vi får det! Sedan har jag hittat psykologprogram i Lund och Umeå, jag försökte kolla upp högskolorna och se vilken jag tycker verkar bäst. Förutom psykologi så vill jag fortsätta min teatergrej. Det kommer inte bli något så stort som Omar Rudberg tror jag, men jag hoppas att få en roll eller två i någon liten småserie.

På SVT såg jag nyss något om romer för första gången, det är typ en kärleksserie. Det tog sin tid att komma dit! Det är ju inte så många som känner till minoriteter idag. Man lär sig knappt om romer i skolan ens. Det var nog i fyran tror jag sist och då var det typ en halvtimme per minoritet. Man hoppas ju på att det kommer ut mera info om romer. Men det är ju bara hopp. Jag gör liksom det jag kan. Det är svårt att ställa sig på en scen och bara ”nu ska jag berätta för er om romsk kultur” men jag försöker prata om det så mycket som möjligt.

en historia av förtryck

Sverige har fram till vår tid på olika sätt försökt försvåra för romer att vara här. Det tog inte lång tid efter att de första romerna kom på 1500-talet innan ”tattare” och ”zigenare” lyftes fram som oönskade främlingar. På 1600-talet beslutade man sig för att fördriva alla romer. Om de ändå påträffades i landet skulle männen hängas och kvinnor och barn utvisas. Senare övergick Sverige till andra åtgärder som att omhänderta barn, begränsa rörelsefrihet och tvångsassimilera. På 1700- och 1800-talet ville man komma åt ”lösdriveriet” samt kontrollera den handel som romer sysslade med. I början av 1900-talet utsattes många romer i Sverige för rasbiologin. Under de båda världskrigen hade vi en lag om inreseförbud för romer. Fram till 1960-talet var det omöjligt för de flesta romer att vara bofasta, de fick oftast inte stanna längre än tre veckor på varje plats vilket påverkade tillgång till skola och hälsovård. 2010-talet kom en vitbok som konstaterar att den statliga politiken har utsatt romer för omfattande diskriminering och övergrepp. På senare år har Sverige försökt förbättra romers situation men föreställningarna är seglivade. 2013 avslöjade Dagens Nyheter att svensk polis upprättat ett olagligt register över romer utan att de hade koppling till kriminalitet. I registret fanns bland annat två treåriga flickor i Västerås. Staten blev senare dömd för etnisk diskriminering. När det gäller ojämlika lagar har vi kommit långt, men fördomar och sämre livsvillkor påverkar fortfarande vardagen för många romer.

Selma

EN SJUK GREJ ÄR ATT JAG INTE VISSTE ATT JAG ÄR ROM FÖRRÄN JAG VAR TYP 13. JAG FICK UPP DET PÅ TIKTOK.

Jekh diljini buti, na đanđum so na hijan Rom sa đi na phereja 13 berš. Odova dikhljum ko TikTok.

Jek dili buči si kaj me ni džanglem kaj sem rom sa dži kaj pherdem 13 berš. Me dikhlem gova ko TikTok.

Jek dili dzjela si ke me chi djzanavas ke rrom sim jipun chi pherdzjilem 13 bershengo. Avilas mange opre po TikTok.

Jekh but bizarno buti si, ke na dzhanglem ke Rom som zhi ko bersh 13. Perdal o TikTok dzhanglem.

Jek dilo bajo si ke me china chi djzanos ke rom sim jipun chi pherdzjilem 13 bershengo. Avilas mange opre po TikTok.

Jek nasvalo rzeczo si ke me na dzijnaves ke romni sim ash na somis 13 bershengi Dzjindzom dava po da TikTok.

Sairas asia on, etten tiennyt olevani romani ennen kuin olin noin 13-vuotias. Tajusin sen TikTokista.

Jag heter Selma, jag är 16 år och jag har bott i Västerås hela mitt liv. Det är tråkigt här. Jag gör mina läxor, kollar på teve, lyssnar på musik, tittar på film, hänger med kompisar och mina småsyskon, typ inget mer.

Min farmor och farfar kom hit på grund av kriget på Balkan. Min pappa föddes i Bosnien men var liten när han kom. Jag är nära min farmor. Hon är rolig och håller inte tillbaka grejer, om hon tycker någonting så säger hon det. Själv är jag lite introvert. Det kan vara skönare att bara vara själv, jag orkar inte alltid prata med folk. Jag har jättestor släkt. På min mammas sida bor de flesta i Serbien.

Om någon frågar var jag kommer ifrån svarar jag bara Serbien. Jag vågar inte alltid identifiera mig som rom. Många tycker ju saker om dem. Jag har inte fått jättemycket hat men jag har känt stämningen. Jag har ju mörk hy. Jag har hört att romerna kommer från Indien och jag ser typ indisk ut. Det är inte jättemånga som tror att jag är från Serbien så då måste jag säga att jag är rom. Många blir bara tysta då. Jag har mött mycket rasism. De har påpekat min hudfärg jättemånga gånger, kallat mig annorlunda och sådär.

En sjuk grej är att jag inte visste att jag är rom tills jag var typ 13. Jag fick upp det på Tiktok. Alltså, jag visste att jag pratade ett annat språk men jag visste inte vad det var. Mina föräldrar hade inte berättat det för mig. På Tiktok fick jag upp något om att man får många rasistiska grejer på grund av att man är rom och så. Då tänkte jag tillbaka på sådant jag varit med om och det slog mig att det kanske var därför! I skolan pratade de inte om romer så jag visste inte vad det var. När jag frågade mina föräldrar så sa de bara: ”vi visste inte att du inte visste det”. Men nej, jag trodde att jag var från Italien. Rom! Fast jag var 13.

Min mamma och jag blandar typ hundra språk när vi pratar. Serbiska, svenska, romska, engelska. Jag har vant mig att göra så, prata olika språk. Mest pratar jag svenska och lite romska. Arli. Och jag kan lite av den bosniska dialekten mer och mer. Det känns ändå viktigt att kunna språket – det finns ju inte ens på Google Translate så det är coolt. Min mamma kan mer romska än mig. Hon pratade det när de var små medan jag mest har vuxit upp med svenska. På min skola fanns inte ens romska som modersmål. Min syster frågade om det men de trodde hon menade rumänska. Hennes lärare var rätt dum och sa: ”det är samma sak”.

Min farmor kan inte så jättebra svenska så jag är tvungen att prata romska med henne. Hon är från Bosnien så då är det den andra dialekten som jag inte är så bra på. Det är stor skillnad och en del konstiga ord. När jag talar med mina släktingar måste jag tänka mycket, en del av dem använder gammal romani. Andra romska grupper förstår jag inte alls, vi har alla olika dialekter.

romska språket har många varieteter

Romska kallas också romani, romanes och romani chib. Det är ett indoeuropeiskt språk som är släkt med hindu och urdu. Romska talas över hela världen och klassas som ett territoriellt obundet språk. Idag består romska av en mängd olika varieteter och dialekter. Romer i Sverige pratar ett tjugotal olika – bland annat arli, gurbeti, kelderash, lovari, sinti, bugurdzi och polsk romani. Det finskromska språket kale och resande romani är idag utrotningshotade. I Sverige är romska ett av våra nationella minoritetsspråk sedan 2000. Det innebär att samhället har ett ansvar att skydda och främja språket.

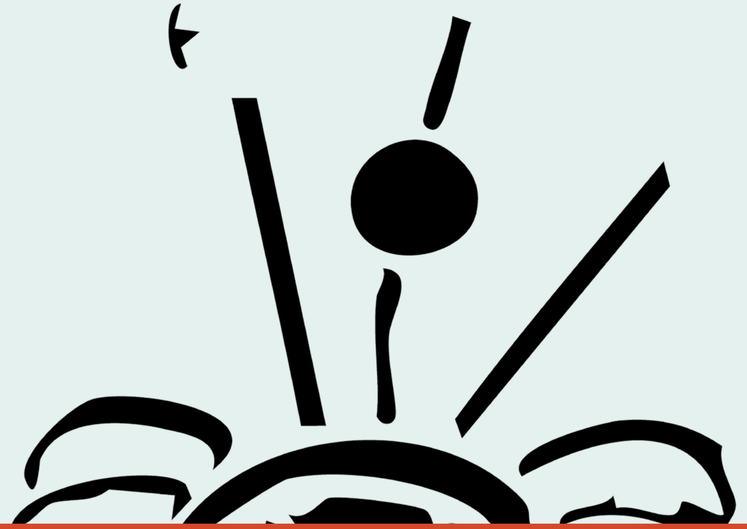

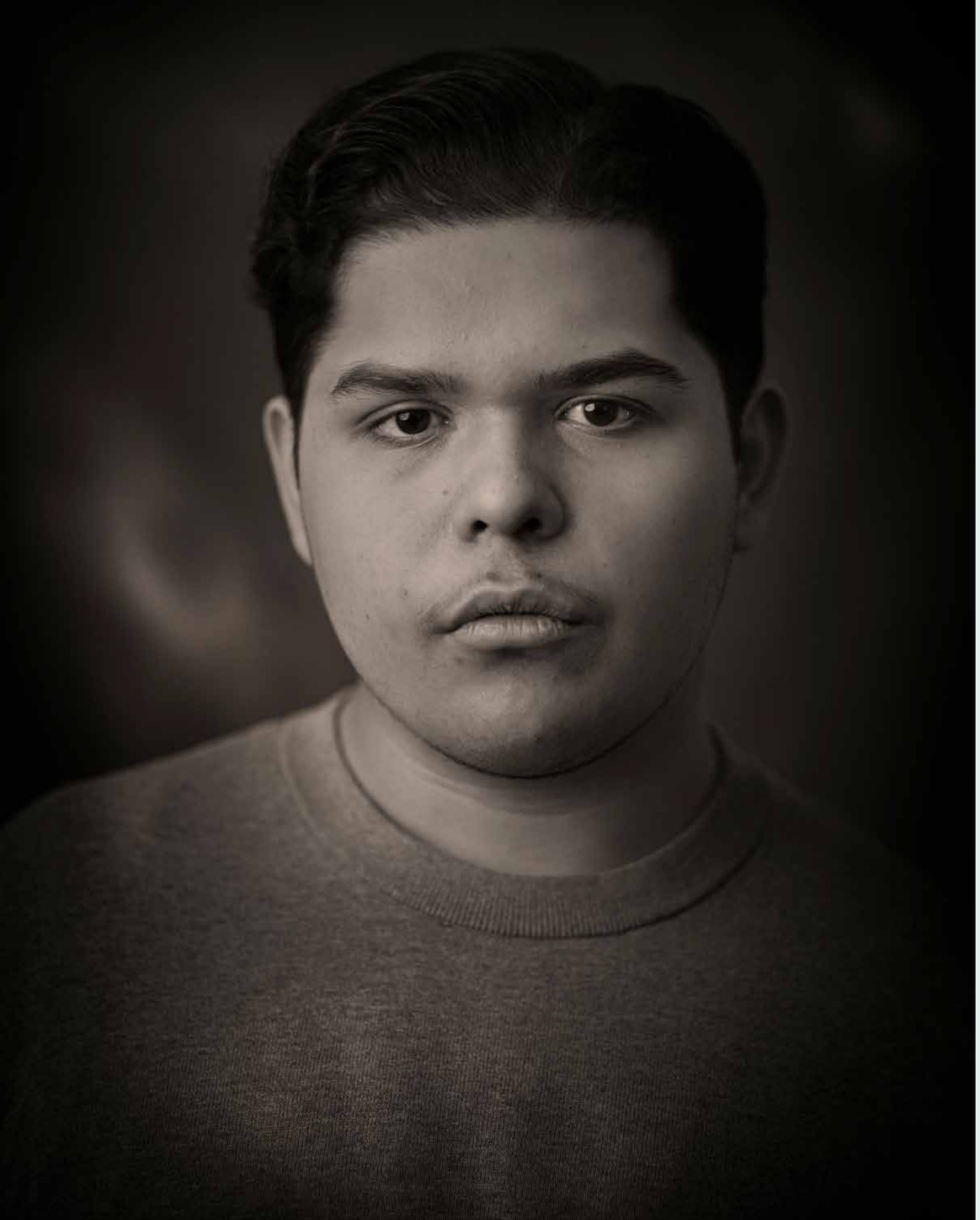

Monaco

DET GÄLLER FÖR MÅNGA ROMER ATT MAN GILLAR ATT KLÄ SIG CLASSY.

So si bute rromentsa si ke drago si lenge te uravenpe classy.

Roma lubinen te riven pe classy.

Gova važil bute romendže kaj von kamen te uraven pes classy.

But Romenđe tano važno te urjaven pe classy.

So si bute romentsa ke dragoj lenge te uravenpe classy.

But Roma kamen te kiden pen klasikalne.

Monet romanit haluavat pukeutua tyylikkäästi.

Jag är rom. En del skäms över det men inte jag. Det är ju därifrån jag kommer och den jag är. Jag har ingen särskild grupptillhörighet, bara rom. Vi har pratat romani hemma hela livet. Jag pratar kelderash men förstår också den polska romska dialekten rumungri.

Min mamma är rysk och polsk. Hennes grupp är mer traditionell skulle man kunna säga. På min pappas sida är de lite mer öppna. Han är fransk, svensk och norsk. Det är lite blandat och svårt att förklara. Min farfar är halvsvensk och halvtjeckisk. Jag är mer som dem, inte konservativ alls.

Man skulle kunna säga att jag har fått mitt modeintresse från min pappa. Och min farfar. De är alla jättebra på att klä sig. De har lite samma stil som mig fast lite mer äldre, lite mer moget. Men jag gillar kostymer och sådant, det gäller för många romer att man gillar att klä sig classy. Det syns på min stil att jag inte är härifrån, jag är mer storstad av mig. Jag har flyttat till Västerås från Göteborg. Man ser ju inte någon i orangea kläder här och det går inte att se min typ av person i människorna här. Jag gillar att sticka ut och är ganska unik av mig.

Jag kommer nog inte bo i Sverige sen. Jag vill någonstans där de är lite mer framåt i sådant som jag gillar, som film, foto, mode och inredning. Någonstans där det finns möjligheter och folk inte är så trångsynta. Alltså, jag säger inte att det inte går bra för folk här för det gör det. Men folk håller på med lite mer vanliga grejer. Jag känner mig inte så bunden till en plats. Man kan gå vart man vill och hitta sin egna väg. På en ny plats kan man börja om och bli en ny person.

Jag skulle vilja flytta till Monaco. Det är lyxigt där, det gillar jag. Mamma var där när jag låg i hennes mage. Hon tyckte det var väldigt fint, det är därför jag heter Monaco. Och så heter jag Bellino Max, men det är mest bara i passet.

Romer brukar faktiskt ha ett passnamn och sedan ett annat namn som de heter hemma. Inte alla, men så är det för de jag känner. Sedan finns det romer som är mer försvenskade och de har inte det. De har mer vanliga namn. Jag har också hittat på ett annat efternamn, lite som en pseudonym, som jag har använt de senaste åren. Bellucci. Det ser finare ut tycker jag.

Förr gillade jag att lägga ut mycket på sociala medier och hade 10 000 följare på Tiktok, men nu är jag mer privat. Jag är ganska introvert av mig. Det är mest med kläder som jag gillar att sticka ut. Jag pratar inte mycket med människor som jag inte känner så bra och väljer vem jag vill ha runt om mig. Det är så jag är bara. Det viktigaste är att man har sig själv.

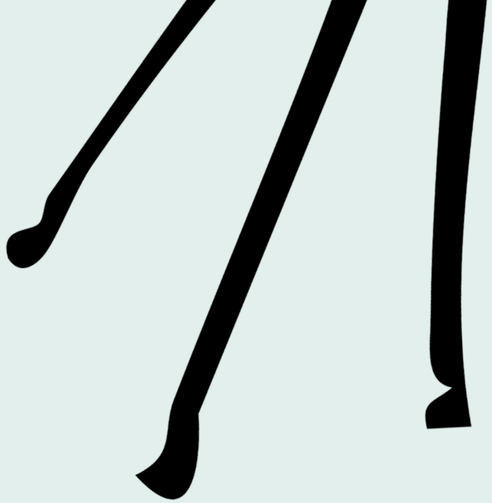

olika romska grupper

Romer är inte ett folk utan flera olika romska grupper vars liv har skilt sig åt de senaste tusen åren. Vanliga grupper i Sverige är kelderash, lovara, arli, gurbeti och kale. Många identifierar sig med flera grupper samtidigt. Indelningar görs på olika sätt, exempelvis i språkgrupper och yrkesgrupper. Det är indviden själv som avgör sin tillhörighet. När romer erkändes som en av våra nationella minoriteter år 2000 gjordes en indelning utifrån när de kommit hit. Allra först, på 1500-talet, kom RESANDE följt av FINSKA ROMER, också kallade kale. Finland hörde fram till 1809 till Sverige och många kale förpassades till den nordöstra delen av detta rike. I slutet av 1800-talet kom en ny grupp som idag kallas SVENSKA ROMER – främst kelderash – från Ryssland och Frankrike. Sverige införde inreseförbud för romer 1914–1954. När gränsen öppnades började finska romer flytta till Sverige igen. På 1960-talet kom UTOMNORDISKA ROMER från bland annat Polen, Ungern, Tjeckoslovakien och Jugoslavien. I samband med krigen på Balkan kom NYANLÄNDA ROMER som flyktingar från 1990-talet och framåt.

Anja

SJÄLV HAR JAG HITTAT NÅGON SLAGS STOLTHET. JAG SKULLE SÄGA ATT JAG ÄR ROMSK AKTIVIST, JAG ÄR AKTIVIST ÖVERHUVUDTAGET.

Me araklem jek baripe varisosko. Me shaj phenav pa mande ke sim romano aktivisto, sim jek aktivisto.

Me rakhlem variso so barvalipe si. Me jekh Romano aktivisto som, me aktivisto som generalnes.

Me rakchom puchkeriphen dre te phenav ke me som romni aktivista, vugule me som aktivista.

Me isi man baripe ano mande. Me hijum jekh Romano aktivisti, me hijum aktivisti ako dikheja ko totalno.

Me arakhlem jekh ponos. Me šaj te phenav kaj sem romano aktivisto, me sem generano jekh aktivisto.

Me araklem jek barimos varisosko. Me shaj motav pa mande ke sim rromano aktivisto, sim jek aktivisto.

Olen itse löytänyt jonkinlaisen ylpeyden. Sanoisin, että olen romaniaktivisti, olen ylipäätään aktivisti.

Jag är en artonårig tjej som går sista året på gymnasiet. Jag är intresserad av politik, kultur, psykologi och filosofiska frågor. Jag har en mångkulturell bakgrund med en svensk pappa och en romsk mamma. Det har format väldigt mycket av min identitet.

Mycket av mina beteenden har jag fått från min romska bakgrund. Hur jag bemöter äldre till exempel och att jag kanske skulle ses som lite mer extrovert när det gäller sociala sammanhang fast jag inte är det egentligen. Det är som att jag har lärt mig att alltid vara artig och kanske inte lika individorienterad. Svenska samhället är ju mer så att man inte får sätta sig bredvid någon på bussen. Jag tycker det är intressant med kultur. Hur vi människor agerar och beter oss utifrån vilken kultur vi kommer ifrån. För mig är det ändå lätt att komma in i det svenska samhället eftersom jag är halvsvensk. Ändå skulle jag nog säga att min romska identitet är lite starkare än min svenska. Det är liksom inte som vilken bakgrund som helst.

Min mormor växte upp i Sverige men de kommer egentligen ifrån Ryssland. På något håll från hennes sida är de resande, men ändå ryska romer. På min morfars sida kommer en del från Kroatien och Ryssland, så det är väldigt blandat. Jag ser mig nog som allmänt romsk men det är ändå väldigt uppdelat, speciellt vad gäller klädsel, traditioner och sånt. Jag skulle säga att jag tillhör lovara-gruppen. Det finns ju många olika romer men det finns också en väldigt stor gemenskap. På ett sätt är man ändå samma folk.

Min mormor växte upp under andra världskriget och hon har jättemycket trauman. I början fick hon inte ens gå i skolan och sen när hon väl fick börja så blev hon väldigt utsatt. Ända sedan jag var liten har hon varit sagt till mig och min syster att vi inte får prata om att vi är romer. Min morfar var istället väldigt stolt skulle jag säga, stod upp för sig själv och pratade mycket om det. Ofta är man antingen väldigt öppen som rom eller så gömmer man det. Själv har jag hittat någon slags stolthet. Jag skulle säga att jag är romsk aktivist, jag är aktivist överhuvudtaget.

Min mamma är med i Romska föreningen i Uppsala. Hon pratar väldigt öppet, klär sig fortfarande romskt och har mycket smycken på sig. Nu när jag fyllde 18 fick jag en massa gamla guldsmycken. Om det händer något har man dem för att kunna få pengar och rädda sin situation. Sedan i våras bor min mamma i Spanien. Hon trivs väldigt bra där och säger att det är lättare. Hon känner sig inte lika utpekad och kan skratta högt utan att folk kollar. I min pappas familj kan jag ibland känna att det är jobbigt att prata om min romska bakgrund. Jag vet inte varför men det som att det ändå på något sätt är lite ingrott i mig också, att man inte vet hur folk ska reagera.

Jag är född i Uppsala och bodde där tills jag var fyra. Sen flyttade vi till Västerås. När jag var liten och sa att min mamma är rom fick jag väldigt mycket negativa reaktioner från mina kompisars föräldrar. De kunde skämta och säga till min kompis att hon skulle hålla koll på mig så att jag inte jag snodde någonting. Folk tycker att det är obehagligt, är inte kunniga och har väldigt fördomsfulla sätt att se på romer och då blir lite så, skämtsamt. Det är som att man ser den romska kulturen som annorlunda från andra kulturer.

Jag blir väldigt arg när jag hör hur någon pratar nedlåtande om romer. Det kan bli så himla känslosamt. För mig har det också varit jobbigt hur en del lärare uttrycker sig och ska läxa upp mig om min egna kultur. Jag brukar ofta säga till men ibland blir jag så arg att jag bara är tyst. Varför ska du tala om för mig hur det är att leva som rom? När man väl pratar om romer är det fortfarande ganska gammaldags och man visar bilder på romska familjer som bor i vagnar och sånt. Det blir som att det alltid målas upp som en stereotyp. Det är så här romer bor, det är så här romer ser ut.

Det är svårt att komma åt rasism, att förändra kunskap. Vi hade behövt en mer normaliserad syn på romer. Jag kan också möta mycket typ: ”wow, vad häftigt” eller ”jag känner en person som känner en annan person som har en mamma har en kompis som också är rom”. En gång när jag berättade att jag var rom var det en tjej som sa: ”åh, jag älskar spådamer!”.

Jag är väldigt politiskt engagerad, har varit med i Ung Vänster och så. Generellt är jag väldigt intresserad av samhällsfrågor, rasism och hur vi delar in folk i kategorier och grupper. Eftersom diskrimineringen mot romer har varit under flera hundra års tid är det en viktig del i hur jag resonerar runt hur samhället är uppbyggt. Jag är intresserad av hur människan fungerar, våra beteenden och frågor om livet i stort, hur vi uppfattar världen och vår verklighet.

I framtiden tycker jag att man kunde prata mer om minoriteter i skolan, göra saker i samhället och uppmärksamma romernas nationaldag mer till exempel. Även om den romska kulturen har hamnat i utanförskap är den mer inblandad i det svenska samhället än vad de flesta tror. Drömscenariot är att folk vågar säga att de är romer, är stolta och håller huvudet högt.

den romska nationaldagen firas 8 april

FN erkände romer som ett världsfolk den 8 april 1971. Då hölls den allra första världskongressen med romska organisationer. Officiellt antog man då den romska flaggan och nationalsången Gelem, gelem. Dagen firas som internationella romadagen, romernas nationaldag.

Elmedina

NÅGON GÅNG HAR MAN HÖRT VARANDRA PRATA PÅ ROMANI OCH BARA ”OJ, ÄR DU ROM?”.

Ponekad šunel manuš jekh avre kaj vačaren romane thaj phenel ”oj, tu san rom?”.

Dijekh puti šunđum nekas te vačeri Romane hem me samo ”oj, tu Rom hijan?”.

Varikana shunos sar varikon vorbi romanes aj kakoj, ”Oj, tu san rom?”.

Varkedy shunasis kedy rakirases jek jekesa romanes i jone phenen, ”oj tu san romni?”.

Butivar shunas ke Romanes vorbinen thaj phenas ”vi tu Rom/ni san?”.

Varikana shunavas sar varikon delas duma rromanes aj, ”Oj, tu san rrom?”.

Joskus olemme kuulleet toistemme puhuvan romania ja vain lausahtaneet ”oi, oletko romani?”.

romer i europa

Jag heter Elmedina, jag är 16 år och bor i Västerås. Jag är rom från Serbien. Jag gillar att hänga med familjen och vara med vänner – titta på film, prata, umgås bara.

Jag vill ha en bra relation med folk, det är ju viktigt för mig att kunna ha tillit. Jag är väldigt nära min familj. När det är något som krockar så förstår vi varandra och ser hur vi kan lösa det. Min pappa och jag är som bästa vänner. Han kan berätta saker till mig som han inte vill att någon annan ska veta och jag kan berätta allt för honom. Vi har liksom det där bandet. Vi har alltid haft det. Alltid.

Jag bor på två ställen, dels en bit utanför stan och dels hos min farmor som bor jättenära Kristiansborgsskolan där jag går. Jag är hos henne på vardagarna för jag orkar inte vakna tidigt på morgonen för att fixa mig och åka till skolan vid sex. Från henne kan jag gå fem minuter innan jag börjar. Jag har mitt egna rum där så jag är typ hos henne hela tiden. Jag är nära min farmor. Vi pratar romani och serbiska med varandra. Alltså, vi pratar ju konstant romani men ibland kan det serbiska språket flyga ut också. Det är likadant med alla i min familj.

Min pappa är inte född här, han kanske var två år när de kom. Det var krig, det har de berättat. Sen var de tvungna att ta tåg från Serbien till Sverige, det tog typ tre dagar. Jag vet inte vilket år det var, men det var när det var krig i Jugoslavien. Min farmor och farfar var de första som kom hit, sedan kom min farfars släkt och min farmors pappa också. Det finns ganska många romer från Balkan häromkring, speciellt i Västerås. Någon gång har man hört varandra prata på romani och bara ”oj, är du rom?” och så börjar man prata men jag känner inte alla.

Jag är stolt över att vara rom och skäms inte. Vad ska man göra? Jag är rom. Jag har aldrig fått uppleva att någon sagt nån skit till mig. Men folk blandar ihop alla romer så det blir fel ibland. Det är en jättestor skillnad. Vi är de typ... vanligaste romerna, om man kan man säga så? Folk tror att alla romer är samma och likadana fast det är inte så.

Jag vet inte vad som händer efter skolan. Antingen kommer jag väl jobba direkt eller kanske öppna något eget som stylist med hår, naglar och sånt. Drömmen är att flytta utomlands och bli mäklare. Det känns skitkul att gå runt, ha visningar, sälja hus och prata med människor. Men då måste man gå ekonomprogrammet och plugga vidare. Det får bli sen när jag orkar. Först ska jag bli klar med skolan och få det överstökat.

Romerna är en av de största minoriteterna i Europa och har länge haft det tufft. Förföljelse förekom i många europeiska länder långt innan nazisterna tog makten. Under förintelsen mördades ungefär en fjärdedel av det romska folket, man vet inte exakt hur många men det rör sig om fler hundra tusen personer. Tyskland erkände först långt senare att romer var en del av deras utrotningspolitik. Under förintelsen var gränsen till Sverige stängd för romer så det fanns ingen möjlighet att komma hit och få en fristad. Många romer kom till Sverige som del av vår arbetskraftsinvandring och i samband med krigen på Balkan på 1990-talet. I före detta Jugoslavien bodde innan upplösningen ungefär en miljon romer. Vissa grupper har haft tillgång utbildning, bostäder och försörjning i sina hemländer medan andra har haft det svårare. Det har också påverkat deras möjligheter i andra länder. Situationen för romer i Europa är fortfarande dålig på många håll. Många romer har sökt asyl i Sverige under 2000-talet men fattigdom och diskriminering är inte tillräckligt för att få stanna på grund av skyddsbehov. Idag kommer många romer från Rumänien och Bulgarien hit inom den fria rörligheten i EU men eftersom de har svårt att försörja sig är det få som får stanna. Eftersom de inte räknas som en del av våra nationella minoriteter har de inga särskilda rättigheter.

Madonna

MINA VÄNNER SKRATTADE OCH SA ”GO ROMA!” FÖR ATT GÖRA NARR AV MIG MEN DÅ TÄNKTE JAG: ”VÄNTA BARA TILLS VI BÖRJAR SÄGA DET”.

Murre kolegura asaje aj phende, *Go roma!* numa te prasan man ale mange atunchi ando gindo avilas: azjukeren numa jipun lasa te phenas kado.

Mire kolegi asanis i phenenis *Go roma!* te visan mandir. Ale me mishlinavis zjukiren ke do dives kedy jame moginas te phenas dova.

Mure amal asanas mange thaj phenenas *Angle romalen!* kaj te šaj te prasan man, ama me phendem korkore mandže: ašudžar kana amen ka la te phena gova.

Mure amala assanas thaj phende *Opre Roma!* prasa te keren pal mande ama me kadi gindinos: azhukaren zhi vi amen phenas kadi.

Mure kolegura asaje aj phende, *Go roma!* ferik te prasan man ale mange atunchi ando gindo avilas: zukaren ferik jipun lasa te phenas kado.

Me amala asandilje hem vačerđe *Go roma!* sebepi te maren muj mancar, ama me tegani mislinđum: đačer samo đi počinaja te vačera odova.

Ystäväni nauroivat ja sanoivat *Go roma!* ilveilläkseen kustannuksellani, mutta sitten ajattelin, että: odottakaa vain, kunnes alamme sanoa niin.

Jag är en glad tjej från Västerås. Jag gillar inte att vara arg och försöker alltid vara positiv. Jag är uppväxt som svensk rom. Även om vi är romer har vi en svensk kultur vilket har varit ett sätt att anpassa sig till samhället. Jag tycker det är bra men också sorgligt. Många har inte vetat att jag är rom, en del blir chockade för att jag var så tyst med det i början.

Från min farmor har jag fått lära mig att inte prata om var vi kommer ifrån. Min pappa är svensk rom, även om min farfar är finsk. Min mamma är rom från Tjeckoslovakien. När jag började lära mig om min folkgrupp och allt de varit med om var det som att jag började brinna. Ju mer jag fick reda på desto mer logiskt lät det. Varför vi var tvungna att flytta, varför våra grannar var så hatiska mot oss, varför min faster inte fick jobb.

För fyra år sedan började jag vara mer öppen. Jag visste inte vad trakasserad, hatad och mobbad var förrän jag började prata om att jag var rom. Mina egna vänner vände sig mot mig. De började säga fula saker om min kultur: ”din jävla zigenare, du kommer sno, du är bara smuts!”. När allt det här började på riktigt var jag kanske 14. Folk började säga de vidrigaste saker. Jag hörde att folk ville slå mig, bråka, tjafsa. I början argumenterade jag emot och började skrika. Jag var inte arg innan men jag blev arg.

Jag bråkade också med SO-läraren för att han skulle prata mer om romer och berätta att det står i lagen att man inte får trakassera eller diskriminera. Han sa bara ”gör det själv”. Rektorn brydde sig inte heller. Jag kände mig inte trygg i skolan och till slut orkade jag inte längre. I slutet av nian bytte jag. När jag började på den andra skolan sa jag inte att jag var rom. Alltså, jag tänkte att jag skiter i det – jag hade blivit tystad.

Det är nu det senaste året som jag har börjat stå upp för att jag är rom igen. Jag vill hela tiden lära mig mer. När jag lägger alla pusselbitar börjar jag förstå att det inte finns någon annan anledning till hatet än att vi är romer. Alla romer vet hur det känns när du visar att du är rom.

Min farmor började berätta mer och mer. De bodde förr i tält och husvagnar även när det var minusgrader. Eftersom de var romer fick de inte bo i lägenheter och reste runt. De fixade karuseller, spådom, cirkus och sådant. Det var för att vi behövde levebröd. Spågrejerna gör att de säger att vi romer är häxor men min farmors mamma hittade på det som ett sätt att få pengar. På den tiden kunde det också hända att romer inte hade någon mat och måste sno. Förr kunde inte romerna identifera sig som svenskar, sedan kunde de börja gömma sig mer inne i systemet och byta namn.

Men det är ändå bara några år sedan som polisen hade register över romer för att hålla koll på dem. Det är så sjukt. I alla kulturer finns någon som inte är perfekt men med romer drar de alla över en kam. Jag har stött på poliser och väktare som sagt ”jävla zigenare” och de har till och med hoppat på min farmor nu på sina gamla dagar.

Många romer heter inte de namn som de hette förut. Som jag, jag heter Riklöv. Det var min farfar som hittade på det för att vi ska kunna få jobb och lägenhet. Från början skulle jag bara heta Madonna i förnamn, men det låter ju lite annorlunda. Min farmor la till namnet på hon som döpte mig. Så på mitt cv står det Jessica Riklöv men hemma heter jag Madonna. Nu börjar jag använda det mer och mer. Call me Madonna!

Jag vet att det kommer hända nåt stort när romer börjar bli hörda. Jag har alltid sagt det, bara vänta tills vi gör parader och dokumentärer. Mina vänner skrattade och sa ”Go roma!” för att göra narr av mig men då tänkte jag; ”vänta bara tills vi börjar säga det”.

Romer har varit med om så mycket, under flera generationer. Det behöver verkligen ändras. Jag vill att folk ska veta om att vi existerar. Skolan måste ta tag i det. Folk ska lära sig att inte kunna hata hur som helst, bete sig hur som helst. Jag vill att folk ska lära sig vad vi har för kultur, att det inte är så hemskt, och tänka: ”varför har vi hatat på det här?”.

otrygghet i skolan

Unga romer utsätts för rasism i form av trakasserier och diskriminering, enligt en undersökning som Länsstyrelsen i Stockholm har gjort. Många upplever en otrygghet i skolan kopplat till sin romska identitet. Tre fjärdedelar upplever ofta eller ibland en oro för att bli utsatt. Förväntningarna på att få hjälp från vuxenvärlden är låga. En majoritet uppger att de inte känner sig trygga med att få hjälp från skolan om något händer. Situationen i skolan hänger ihop med samhället i stort. Att unga känner sig otrygga är också kopplat till den diskriminering som vuxna romer utsatts för.

Tarinja

JAG VILL SPRIDA DET HÄR LJUSET SOM JAG HAR FÅTT AV GUD OCH VISA ATT DET FINNS INTE BARA MÖRKER, DET FINNS HOPP.

Haluan levittää tätä valoa, jonka olen saanut Jumalalta ja osoittaa, että ei ole vain pimeyttä, vaan on toivoa.

Mangav te sikavav o dud so xuterdem kathar o Del thaj te sikavav ke na numa /feri nasulipe si, si speranca.

Me kamav maj angle te ingrav kado udut kaj das man o del aj te sikavaf ke naj ferik tunjariko, si nadjeja.

Me kamav da jasnosht kaj lijom devlestar te sikavav ke si, nanji tylko tchemnosht si nadeja.

Me kamav te buvljarav o svetlo kaj da man o Del thaj te sikavav kaj na samo mrako, si thaj nada.

Me kamav maj dur te ingrav kado udut kaj das man o del aj te sikavaf ke naj ferik tunjariko, si nadjeja.

Me mangava te barjačerav akava šukaripe so dobinđum kotar o Devel hem te mothovav so nane sa kalo, isi nada.

Jag är 18 år och finsk rom. Som person är jag väldigt öppen av mig. Social, kärleksfull och vänlig. Jag gillar att få folk att skratta. Jag önskar att jag hade någon sport som jag håller på med regelbundet, men det har inte riktigt blivit av. Just nu håller jag på att göra thaiboxning till min hobby. Mina bröder har hållit på med det sen de var små så det sitter passionerat i mitt hjärta. Annars är jag i kyrkan och med familjen. Det är väldigt viktigt för mig. Hos familjen känner jag mig hel. Det kanske låter lite töntigt att säga så, men jag känner mig liksom fulfilled – det är nästan som terapi.

Jag är född i Västerås. På både pappas och mammas sida finns det släkt i Finland. Även om jag har bott här hela mitt liv är det därifrån vi är. Jag hade önskat att mina föräldrar hade talat mer finska där hemma. Just nu läser jag det som modersmål, jag försöker verkligen bli bra på det finska språket. Jag skulle också vilja kunna tala romani chib. När jag hör romer som sjunger på det språket träffar det i min själ. Jag snackade nyss med min kusin om det. När vi lyssnar på en romsk låt får vi gåshud, fast vi som finska romer inte förstår orden förstår man verkligen känslorna.

Jag har lärt mig om romernas historia genom min släkt. När det dyker upp inom utbildningen är det bara som en bisats, aldrig ordentligt. Jag har suttit där på lektionen och önskat att alla bara visste. Det bästa vore om de små kan få börja lära sig på dagis. Därifrån kommer det att vara mindre rasism och mer förståelse kring romernas historia, varför fördomarna finns och följer vidare i generationerna.

Jag har inte alltid blivit respekterad eller accepterad hundra procent för den jag är, varken som person eller som rom. I skolan har det varit mycket problem fast jag bara velat ha min peace. En del saker har varit väldigt grova. Redan på lågstadiet har jag fått höra rasistiska kommentarer. Varenda gång jag gått till en lärare eller rektor har jag blivit besviken. De tänker att det räcker att säga förlåt men barn kan vara riktigt elaka mot varandra. Efter skolan kan de gå efter en och hålla på, vilja slåss och så. Under hela skolgången har jag varit tvungen att hantera saker själv och försvara mig på egen hand.

Familjen har hjälpt jättemycket utan att de kanske ens vet om det. Vi som romer håller ihop. Jag kan i och för sig inte snacka för alla för alla är olika, man kan vara både bra och dålig som människa, som familj, som släkt oavsett var man kommer ifrån eller vilken etnicitet man har. Men just min romska familj, vi håller ihop. De finns alltid där för att lyssna, ge råd och vägleda en. Det är så tryggt. Jag har två äldre bröder så jag är den enda prinsessan. De har varit med och uppfostrat mig och även om jag har blivit bortskämd har de samtidigt haft en gräns: ”nej, vet du vad, det här får du fixa själv, du måste få skinn på näsan.” Vi har en väldigt nära kontakt och relation till varandra.

Kyrkan är också väldigt viktig för mig. I Vallbykyrkan har vi olika gudstjänster och på fredagar är det öppen kyrka då vi fikar och umgås. Jag är också frälst vilket betyder att jag har accepterat min Jesus, min Gud, helt och hållet. Han hjälpte mig under en svår period i mitt liv då familjen splittrades. Kyrkan är mitt hopp. Kyrkan är dit jag går och finner gemenskap, tröst och mina svar.

Efter studenten tänkte jag först gå vuxenutbildning och sedan vill jag plugga till socionom, psykolog eller beteendevetare. Min mamma brukar kalla mig tigeröga för att jag alltid är observant. Det är som att jag naturligt kan läsa av människors känslor och energier. Allra helst vill jag nog bli socionom.

Sedan vill jag uppleva mycket. Västerås är mitt hem men om man bara är på samma ställe kan man inte utvecklas lika mycket. Jag strävar efter ett ovanligt liv, jag vill till olika ställen i världen, lära mig mer och jobba med människor. Vi behöver ha mer förståelse för andra och mer tålamod så man inte exploderar av illvilja. Jag vill sprida det här ljuset som jag har fått av Gud och visa att det finns inte bara mörker, det finns hopp.

rätt till modersmål

Med språk kommer erfarenheter, kunskaper, tradition och kultur; det är en viktig del av barn och ungas identitetsskapande. Romani skyddas igenom minoritetslagen och språklagen. Skolan har en central roll för att våra nationella minoritetsspråk ska kunna bevaras och utvecklas. Nationella minoriteter har en särskild rätt till modersmålsundervisning. Rätten att läsa romani gäller oavsett om man pratar språket hemma eller har några kunskaper i det sedan tidigare. Det finns inte heller något krav på att det ska finnas ett visst antal elever som vill läsa språket. När Skolinspektionen undersökte högstadieskolor visade det sig att hälften inte hade gett information om vad som faktiskt gäller, vilket gör att möjligheterna krymper. När Länsstyrelsen i Stockholm frågade romska elever svarade sju av tio att deras skola erbjuder modersmålsundervisning i romani men inte alltid på deras egen dialekt eller varietet. Ofta handlar det om brist på lärare. Europarådet har länge kritiserat Sverige när det gäller undervisning i nationella minoritetsspråk.

Dennis

MAN BEHÖVER VISA MER KÄRLEK TILL ROMER FÖR DE HAR FÅTT JÄTTE-MYCKET SKIT.

Mora e Romenđe te mothovi pe pobuter mangipe sebepi but lošnipa hine olje.

Manuš trubul te sikavel kamipe e romendže, golese so lendže čerda pe baro pharipe.

Potchebno te sikavas butidir kamlipen ke roma e za but jone dorescthe hiria.

Si te sikaves maj but kamipe kairng le Roma, ke but nasulipe sas len.

Trubusarelpe te sikaves maj but kamipe le rromenge ke za but chorripe nakhle.

Trubusarelpe te sikaves maj but kamipe le romenge ke za but choripe nakhle.

Romaneita kohtaan tarvitsee osoittaa enemmän rakkautta, koska he ovat saaneet tosi paljon paskaa.

Jag heter Dennis och är 17 år. Jag går i skolan här i stan. Jag gillar att gymma, spela lite tv-spel, umgås med nära och kära. Jag känner mig kanske mest som en västeråsare. Min pappa kom till Malmö från kriget i Bosnien och mamma bodde tidigare i Hallstahammar. Hon kom från Belgrad när hon var 20–21 någonting. Min farmor och farfar bor nära oss i Vallby.

Från min pappas sida talar vi ett språk som heter gurbeti. Det är lite skillnad från den serbiska delen där de talar arli. Man förstår varandra, men det är lite olika ord. Jag blandar och brukar forma lite konstiga meningar, men det är vi alla vana vid hemma. Jag tror att det är helt omöjligt att lära mig hela språket nu. Jag kan inte ens alfabetet. Någon hade lagt upp det romska alfabetet på Instagram och jag bara: ”vad är det här?”.

Jag går i tvåan i gymnasiet. Jag går ekonomi för att jag ville bli mäklare, men jag har nog gett upp den drömmen nu. I vilket fall tänkte jag köra klart skolan och sedan fixa heltidsjobb medan jag funderar på vad jag vill göra. Nu de senaste dagarna har jag velat bli polis. Mer specifikt vill jag arbeta med hundpatrull eftersom jag känner att jag klickar bra med att lära hundar, ge kommandon och sådant. Min morfar dog innan jag föddes men jag har fått höra en hel del historier om honom. Han var någon slags ledare för romer i Serbien. Romer betydde mycket för honom, mamma har sagt att han var som en president för romer men jag förstår inte riktigt vad hon menar. Min morfar var i alla fall polis och romsk förebild och det är faktiskt efter honom som jag funderar på att bli polis.

Om folk frågar om jag är rom säger jag självklart att jag är rom. Men annars säger jag inte det, jag tycker inte att det spelar så stor roll. Jag känner mig som svensk. Jag brukar använda mig av min nationalitet, svensk. Och jag identifierar mig faktiskt mer som jugoslav än rom. Jag känner inte till så mycket om romer, jag kan inte min egna kultur och då är det svårt att identifiera sig som rom.

Jag har gått en toleransutbildning med Here 4U och varit i Auschwitz så jag har sett lite romsk historia. Det var hemskt. Men jag tycker det är fint att de har kvar romska gravar så man kan hedra och visa respekt till romerna också. De var ju också en del av förintelsen! Vi judar och romer är ganska lika varandra. Vi är båda en minoritet. Vi är båda invandrare i Europa. Så vi blir väl sedda på samma sätt och hatade på samma sätt antar jag.

Man behöver visa mer kärlek till romer för de har fått jättemycket skit. Ja, sjukt mycket skit. Folk kallar oss för rånare, säger att vi stjäl saker. Slaveriet av romer pågår fortfarande. Det är ingen som gör något åt det. Romerna bor i den fattiga delen av Europa. Jag har hört en del om den romska historien i Sverige också. Romer har bott i 500 år här, de har inte haft några rättigheter, de har blivit kallade för tattare och massa skit.

Jag har inte själv varit med om något men det har varit flera gånger då jag inte velat tala om att jag är rom. Jag tänker att det kan hända något. Speciellt i Auschwitz, jag var där undercover. Jag har också jättesvårt för att visa känslor. Jag tycker det är roligt att lära mig historia och jag kan sympatisera med folk men jag brukar inte visa känslor. Men en som var med såg en släktings namn i boken i Auschwitz och började gråta. Det var omskakande. Han var modig och berättade lite om sig och då kände jag mig som en idiot. Jag bara: ”alltså fan, han är jättestolt över att han är jude och så gömmer jag att jag är zigenare”.

Majoriteten av oss vet inte så mycket om vår kultur. Jag tror inte det finns någon rom som har jättemycket kunskap om sin bakgrund, historia. Folk som är romer vågar inte säga att de är romer så det blir väl inte så mycket att man samtalar. Det blir inget community.

en av fem nationella minoriteter

Samer, judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar är sedan 2000 erkända nationella minoriteter i Sverige. Det är grupper som funnits i landet under lång tid, med tydlig samhörighet, egen kultur och en identitet som man själv vill behålla. I nästan alla länder finns det mindre grupper som skiljer sig från majoritetsbefolkningen vad gäller kultur och språk. Som erkänd minoritet har man särskilda rättigheter som regleras i minoritetslagen och skyddas av internationella konventioner.

Aila

OM JAG SKA LYCKAS NÅGONSTANS MÅSTE HELA MIN IDENTITET VARA ATT JAG ÄR ROM, JAG KAN ALDRIG BARA VARA AILA.

Pe sa le thana baxtali avo, sa muri identiteta trubul te sikavel ke me Romani som, nikana na avo numa/feri Aila.

Jos aion menestyä jossain, koko identiteettini on oltava romani, en voi koskaan olla vain Aila.

De dav rada mange i te javav baxtali varikaj mushinav te sikavav tseo miri identitatsia ke me som romnji. Me na dav rada tylko te javav Alia.

Me te uspesardem, mora sa mlo identiteto te ovel kaj me sem romani džuvli, me našti nikad te ovav samo i Aila.

Te kerdzjola anda mande variso site avel intrego muri identitatsia ke sim rromnji, naj voja socha ferik te avav e Aila.

Te kerdzjola anda mande variso site avel intrego muri identitatsia ke sim romnji, nashtik socha ferik te avav e Aila.

Ako dijekh puti uspinava ko diso, celo mo identiteti mora te ovel Rom, me nikeda našti te ovav samo Aila.

Jag heter Aila, är 23 år och jobbar med romsk inkludering. Jag är från Gävle och flyttade till Västerås för snart tre år sedan. Min man och hans familj kommer härifrån. Jag sjunger mycket. Jag har sjungit mycket i mitt liv.

Mamma är från Sundsvall och pappa från Finland. Hemma har vi pratat finska, det är vårt språk. Hela skolgången försökte jag få romani som modersmål, jag är ju nationell minoritet och har rätt till det men de gjorde fel och sa att man måste vara minst fem personer. Jag ringde och ringde och försökte... till slut gav jag upp. Men jag kommer att fortsätta försöka lära mig på egen hand. Jag har skrivit ord på lappar därhemma – jag har det, det kommer!

Vi finska romer är de enda som inte kan språket. När vi kom till Sverige för flera hundra år sedan var det mycket rasism mot oss och det kom olika helt sjuka lagar. Först bestämde de att man inte fick döpa, viga eller begrava romer. På 1500-talet kom en lag om att man fick hänga romska män utan rättegång. Och kvinnorna deporterades till Finland där de tvingades bli huspigor. Det kom en massa brutala åtgärder som var tydligt inriktade på att få bort språket. Många finska romer har tappat bort sitt språk på grund av förtrycket. När man tog bort vårt språk måste vi ersätta det med något annat, som klädsel. Den här stora kjolen är det bara vi finska romer som har. Det är ett sätt att behålla sin identitet. Vi får inte säga att vi är romer och vi får inte prata romani – då ska vi visa att vi är romer! Jag satte först på mig den lilla kjolen och när jag var 19 valde jag att ta på mig den stora kjolen. Det innebär att man är vuxen.

Jag har själv varit med om jättemycket rasism. Det är inte bara en gång var femte år som jag måste deala med den skiten utan det är 24/7. Man har det undermedvetet med sig hela tiden. Det är mycket ”usch” och ”håll i plånböckerna nu när vi går förbi de här” och att vi inte får komma in på restauranger. I affärer följer de ofta efter en, vakterna kan komma fram och bara ”visa vad du har tagit”. I skolan hade jag en lärare som var rasistisk, jag tror hon blev avskedad sen på grund av det. Men jag har blivit lärd att det inte finns någon annan att lita på än familjen. Jag är inte van vid att man ringer polisen när något händer. Jag ringer mina föräldrar. Det är verkligen mycket familj och man ringer dem oavsett vad det gäller. Sen beror det lite på stad hur rasismen är. Jag kommer från ett mindre samhälle. När vi flyttade till en större stad kunde jag och mamma prata om känslan av hur folket *inte* kollar. Det var längesen jag blev utsatt för grov rasism.

I Västerås hade det aldrig hänt mig något innan förra veckan. Då skulle jag till Arlanda och stod och väntade på bussen. Så kom det en man... och man *märker* blickar. Jag har lärt mig, jag vet när någon inte tycker om det de ser. Han satt och mumlade för sig själv, svor och tittade. Sen när bussen väl kom sa han rakt ut till busstjejen: ”Jag tänker inte gå på om hon ska med!” Han kokade. Det var så mycket hat i honom som om jag hade dödat hans son. Och ingen sa ett ord. Jag förstår om du inte går emellan om någon håller på att knivhugga någon annan, men att ingen sa något! Alla bara kollade och jag frös till. Jag är uppvuxen med ”säg inte emot för då kommer allting bli ditt fel”. Om jag tjafsar emot lever jag upp till folks fördomar: såklart är det en rom där som skriker och bråkar. Sen kom busstjejen och sa till honom: ”Antingen kommer du med bussen eller så stannar du kvar, men om du ska med får du sätta dig längst bak”. Innan vi åkte kom hon och gav mig en kram.

Jag blev ändå chockad. Sånt här var vanligt för tio år sedan men inte numera. När Black Lives Matter kom lyftes all rasism upp. Man började prata om att man inte skulle säga Z-ordet och det blev typ lite skämmigt att vara rasist. Nu är det mer smygrasism istället. Folk tror att vi är aliens eller något. Sen när de lär känna mig får man höra det här istället: ”jo, men du är inte som alla andra.” Jo, det är jag! Jag är *exakt* som alla andra. Folk vet inte vad romer är och jag försöker möta dem med förståelse. Jag har alltid tänkt: låt dem kolla! När någon stirrar eller skrattar så försöker jag le mot dem istället. Kill them with kindness.

Jag skulle vilja bli artist men det är svårt med kjolen. När jag satte på mig den var jag tvungen att tänka igenom det ordentligt för jag visste också att den kan stoppa möjligheter. Antingen blir det succé eller flopp, så är det hela tiden. Jag skulle kunna bli första romen i Idol och göra succé men jag kan inte vara halvdan. Det är lite antingen eller. Om jag ska lyckas någonstans måste hela min identitet vara att jag är rom, jag kan aldrig bara vara Aila. Även om min yttersta dröm är att bli artist är jag säker på att jag aldrig kommer att ta av mig kjolen. När man väl sätter på sig den tar man helst inte av den igen. Sen blir det också så att all skit man varit med om vrids till motivation. Jag vill göra det extra mycket för att typ irritera svenskarna och visa att jag är stolt. Jag ska ha på mig tre kjolar! Kolla hur stolt jag är!

Förutom sången gillar jag att planera saker, skriva listor och ha det organiserat. Även om jag inte har något särskilt att göra en dag så skriver jag: *Gå upp från sängen. Dricka ett glas vatten.* Jag gillar att planera och komma på idéer. Ett tag tänkte jag att jag skulle bli eventplanerare. Det är roligt att göra aktiviteter, vara med och bestämma, strukturera och allt det där. Att arbeta med romska frågor och projekt är lite samma sak.

romsk inkludering

Sverige har sedan 2012 en strategi för romsk inkludering. Målet är att tjugoåriga romer 2032 ska ha lika möjligheter i livet som andra tjugoåringar. I detta arbete är bostadsfrågan central. Arbetet går framåt men det är en bra bit kvar. Fram till 1960-talet fick romer inte vara bofasta utan tvingades att resa runt. Många växte upp i läger, tält och husvagnar och tilläts ofta inte bo mer än tre veckor i samma kommun. Även om lagarna ändrats är bostadssituationen svår och påverkar i sin tur andra möjligheter, så som arbete och utbildning. Hälften av alla romer i Sverige upplever att de är diskriminerade på bostadsmarknaden. I strategin för romsk inkludering finns ett mål om att romer ska ha en likvärdig tillgång till bostad som övriga i Sverige. Andra områden rör utbildning, arbete, hälsa, social omsorg och trygghet, kultur, språk och civilsamhällets organisering.

UNGA ROMER BERÄTTAR

MEDVERKANDE
BEDRIJA DEMIRI, SELMA ABAZI, MONACO BELLUCCI, ANJA GATTE, ELMEDINA KURTISEVIC, MADONNA RIKLÖV, TARINJA SVART, DENNIS ABAZI OCH AILA SVART

POLYFON
FOTOGRAFI MAJA KRISTIN NYLANDER
INTERVJUER, TEXTER OCH GRAFISK FORM JENNY SKÅNBERG

ÖVERSÄTTNINGAR TILL ROMUNGRI, GURBETI, LOVARA, KELDERASH, ARLI, KALE OCH FINSKA GENOM VÄSTMANLANDS TOLKSERVICE

VÄSTERÅS STAD
PROJEKTET FINANSIERAS AV LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLM

VASTERAS.SE/ROMER

ALLA MEDVERKANDE HAR GENOM INTERVJUER BIDRAGIT MED KUNSKAP. INGRID SCHIÖLER HAR DELTAGIT I ARBETET SOM SAKKUNNIG.

ÖVRIGA KÄLLOR: VI ÄR ROMER AV CECILIA KÖLJING, MAJA KRISTIN NYLANDER OCH SOFIA HULTQVIST / GÖTEBORGS STADSMUSEUM 2013, STOLT MEN OFTA OTRYGG / LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLM 2021, DEN MÖRKA OCH OKÄNDA HISTORIEN - VITBOK OM ÖVERGREPP OCH KRÄNKNINGAR AV ROMER UNDER 1900-TALET / REGERINGSKANSLIET, 2014, FORUM FÖR LEVANDE HISTORIA, INSTITUTET FÖR SPRÅK OCH FOLKMINNEN, SKOLVERKET, SKOLINSPEKTIONEN, SAMETINGET: MINORITET.SE OCH LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLM.

DEN FYSISKA UTSTÄLLNINGEN UNGA ROMER BERÄTTAR KAN BOKAS AV SKOLOR, BIBLIOTEK ELLER ANDRA VERKSAMHETER.
KUNDTJANST.ARBETSMARKNAD@VASTERAS.SE
ROZA HUCZKO, ROMSK SAMHÄLLSVÄGLEDARE
021-392132

VÄSTERÅS STAD